

ADATOK LEININGEN-WESTERBURG GRÓF EZREDESNEK, A MÁRIA TERÉZIA-REND LOVAGJÁNAK ÉLETTÖRTÉNETÉHEZ.

A volt budai katonai törvényszéknek, Judicium Delegatum Militarinak Budapest székesfőváros levéltárában őrzött értékes ügyiratai 1813—1819-ig terjedő csomóiban *gróf Leiningen-Westerburg Keresztély* ezredest, a Mária Terézia-rend lovagját érintő olyan ügyiratokra találtam, amelyek nemcsak az ezredes igen zilált anyagi körülményeibe engednek bepillantani, hanem velük kapcsolatosan egy bizonyos fokban meg is világítják a száz év előtti osztrák hadsereg tisztikarának gondolatvilágát, etikai fel-fogását, társadalmi és magánkörülményeit.¹

Az iratesomók tartalmából, valamint Leiningen háborús teljesítményeire vonatkozó életrajzi adatokból egyrészt azt látjuk, hogy az előkelő származású törzstiszt katonai erényekkel ékeskedett; másrészt azonban részvétellel állapítjuk meg, hogy a betegeskedő és megrokkant magasállású katonával, akinek előkelő származása folytán minden bizonnyal fokozottabb kíváncsiak voltak és lehettek is, *az anyagi romlás és a vele járó gondok kérlelhetetlenül bántak el.* Az ügyiratok valóságos iskolapéldáját mutatják az eladósodott tiszt martiromságának. És ha az okmányok nem bizonyítanak, senki sem hinné el, hogy már egy századdal ezelőtt is járta az a mondás, hogy kevés gázi — sok adósság! — *és hogy létezett olyan törzstiszt, akinek a Rajnától Erdélyig terjedő területen szétszórt hitelezőinél a legkülönbözőbb és a mi fogalmaink szerint igen kényes természetű, tízezrekre rúgó adósságai voltak.* Megdöbbenő, hogy a hitelezők szorongatta katoná, megsebzett nemes vadként, Grácból Pestre, innen pedig Aradra menekült, hűséges, jóban és rosszban osztozkodó feleségével, *Porcia Franciska* grófnővel együtt, sejthetőleg azért, hogy lerázva magukról a vérebeiket, és biztos menedéket találva, nyugodtan várják be végső napjaikat. Ámde a hitelezők itt is utólérték őket és a sors

¹ Lásd a Jud. Del. Mil. következő ügyiratait:
1813. évi 35., 200., 485., 535., 603., 756., 1103., 1109., 1442., 2477. Protok. számait és a 453., 558., 559., 752., 948., 1411., 1466., 1473., 1634., 1762., 1981., 1996., 2136., 2284., 2298., 2357., 2542.,
1814. évi 39., 204., 316. Protok., valamint 30., 169., 316., 573., 579., 794., 814., 2253. és 2611.,
1815. évi 178., 1759., 1760., 1761—62., 2072., 1622., 2452. Protok., valamint 35., 92., 217., 481., 482., 483., 484., 527., 690., 692., 693., 703., 742., 776., 1094., 1605., 1606., 1607.,
1817. évi 1246. és 1531.,
1818. évi 172., 224., 260., 420., 792. és 1824.,
1819. évi 304., 831., 1188. és 1657. számokat.

szeszélyes rendelkezése folytán Aradon, ott haltak meg mindenesetre nagy szükségben, ahol vérszerinti közeli rokonuk, fivérének: Leiningen-Westerburg Eduardnak fia, a magyar szabadságharc egyik hőse: *Leiningen-Westerburg Károly Ágost* bitófán végeztetett ki.

*

Dr. J. Hirtenfeld: Der Militär Maria Theresien-Orden und seine Mitglieder című adatainak (927. l.) tanúsága szerint Leiningen Keresztély 1771 április 6-án Grünstadtban, a rajnamelléki Bajorországban született. 1790-ben a 41. gyalogezredben hadnagy volt. Mainz 1793-i ostrománál mint főhadnagy egy lőporos raktárat mentett meg. A Lauterbach elleni 1796-i vállalkozásnál, már mint százados, önként jelentkezett katonákkal a franciák hátába támadt és súlyos sebesülése ellenére vitéziül kitartott. 1799-ben a tiroli országos lövészek által is támogatva Graubündntenben, Alstadtnál nagy zsákmányt ejtett. 1805-ben őrnaggyá, 1809-ben pedig a 26. gyalogezrednél alezredessé lett. Az 1809-i hadjáratban, amikor a császári hadak egy része Dél-Tirolt kívánta felszabadítani a franciák uralma alól, a Trient elleni hadműveletek folyamán, mint hadteste elővédének vezetője, Lavist ejtette hatalmába és Gardoláig jutott előre. Bár itt visszaszorított, később, tartalékok bevonása révén, oly eszélyesen intézkedett, hogy a franciák Trientet kiűritették, amely várost Leiningen az elleuséges támadások ellenében is megtartott. Sikeresen portyázó, különítményeivel állandóan zaklatta a franciákat, majd június 3-án Bassanon is rajtaütött. E merész támadása okozta azt, hogy Levin francia tábornok 1400 gyalogosal és 140 lovassal Trient ellen támadt, amire Leiningen, összehívván szétszórta erőit, Trient alatt védőállásba vonult vissza. Levin június 6-án már 2000 emberrel és 6 ágyúval támadta meg Trientet. Leiningen a Fersina elővárosban kifejlődött kemény harc után sem adta fel a várost, hanem ennek erődjébe húzódott vissza, ahol mindaddig kitartott, míg a segítségül jövő tiroli lövészek 13 százada a franciák szárnyait megtámadta. Ekkor Leiningen is kitört és a sokat veszített francia csapatot Ala alá verte vissza. Az ekként Tirol védelmében négy hónapon át kifejtett eredményes hadi tevékenységének jutalma a Mária Terézia-rend lovagkeresztje és később az ezredesi pápens volt.

*

Az okmányok szerinti első panaszos a Kuttenbergben lakó *Lemlény Mihály* nyugalmazott százados, aki 1812 októberében kelt panaszához csatolt adóslevél másolatával igazolja, hogy Leiningen még 1806 május 27-én 500 bankóban és 100 huszasokban fizetendő forintért két lovat vásárolt tőle azzal az ígérettel, hogy tartozását 1806 június 20-ig kifizeti. A hitelező többször barátságos módon fizetésre szólította fel Leiningent, aki azonban választ nem adott. Amikor pedig Lemlény a belső-ausztriai katonai törvényszékhez (Grác) fordult panaszával, Leiningen azt válaszolta, hogy alezredes bátyját kérte fel tartozásának kifizetésére. De amikor az erre vonatkozó utalványt kérte tőle Lemlény, Leiningen

elutasító választ adott. A panaszos csak abban az esetben kér bírói eljárást, ha Leiningen nyolc napon belül kinyilatkoztatja, hogy 1806 májusától 1813 április 1-ig számított 4%-ot is megfizeti, és ha tartozásának kiegyenlítésére nyugdíjának felét önként felajánlja, avagy másféle biztosítékot nyújt. Leiningen, aki Pesten a Király-utca 384. számú házban lakott, 1812 december 21-én kelt nyilatkozatával elismerte tartozását, de mivel „már 19 hónapja beteg, és mert más bajok is érték“, ünnepélyesen kijelentette, hogy 1813 április végéig nemcsak tartozását, hanem a kamatokat és a perköltségeket is ki fogja fizetni. Ezen az alapon a törvényszék elismerte Lemlény követelésének jogosságát és a foglalás mellőzésével 1812 május 1-től számított 14 nap alatt fizetésre kötelezte Leiningent akként, hogy tartozásának 1806 június 20-tól számított 4%-át is megfizetni köteles. Mivel azonban Leiningen a kitűzött

Christian Spreyer von Leiningen
Oberrath der k. Gr. Leiningen'schen Regierung
Leiningen

határidőre sem fizetett, a hitelező az adós ingatlanára végrehajtást kért, mert, amint szószerint írja: *als ich nun leider einsehe, dass auch Leute vom Range, und einen so ehrenvollen Charakter, im Stande sind ihr Wort nicht zu halten!* A törvényszék a végrehajtást a pesti hadbíróságra bízta, azzal az utasítással, hogy a ténstiszt jelenlétében Leiningen lakásán foglalják le az összes ingatlanokat; ha készpénzre, vagy értéktárgyakra akadnak, ezeket be kell terjeszteni, a lefoglalt tárgyakat pedig a lakás egy lepecsételt szobájában helyezték el. Közben, és már 1814 január 8-án (!), Leiningen a végrehajtás felfüggesztését kérte mindaddig, míg a hitelezőhöz közvetlenül intézett ajánlatára nézve választ kap. Ezt a törvényszék elutasította, de Leiningenné előterjesztésére csakis a férje tulajdonát alkotó tárgyak lefoglalását rendelte el. Ez meg is történt, még pedig amiként a pesti hadbíróság ezirányú jegyzőkönyvéből kitűnik: *miután a felesége tulajdonát alkotó tárgyakat elkülönítették, a legnagyobb tapintattal és Leiningen állását megillető tisztelettel!* Hogy azonban Leiningen Lemlény százados követelését mikor és miként fizette meg, nem tűnik ki a további iratokból, mert nyoma nincsen, csupán Lemlénynek egy Kuttenbergből 1814 január 8-án kelt levele van még meg, amelyben utóbbi azt írja, hogy Leiningen tudomására hozta, hogy oly tárgyakat is lefoglaltak, amelyek családja tulajdonát alkotják és ennek ruházatához tartoznak. „Levele — írja a panaszos — annál is inkább

meghatott, mert tudja, hogy Leiningen beteg és így távolról sem akarja, hogy zavarba hozza, és tiszteletének és nagyrabecsülésének jelét kívánja adni azzal, hogy hagyják meg neki a családja részére szükségeseket, a ruhákat, fehérneműeket, ágyakat, asztal-neműt sth.“

•

A tartozások egész sorát deríti fel Padányi *László Zsigmond* pesti ügyvédnek 1813 április 9-én a törvényszékhez intézett ama kérdése, hogy mi az oka annak, hogy az ő és még 1808 április 26 óta Leiningen őrnaggyal szemben fennálló 400 frtos követelése miért nincsen letiltva Leiningen nyugdíjából, holott ő azt Leiningen volt ezredénél, a Hohenlohe-Bartenstein (26.) gyalogezrednél annak idején kérte. Erre a törvényszék a budai hadipénztárat arra utasította, hogy a Leiningen nyugdíjára előjegyzett adósságokról, illetőleg letiltásokról egy kimutatást terjesszen fel. A kimutatás szerint, és a gráci hadipénztár 1812 október 2-án kelt rendelete alapján, Leiningen nyugdíját a következő tételek terhelték:

a kincstár javára 3033 fl. 55 kr. törvényes ércpénzben és pedig „wegen tyroler Requisitions gelder“. Ebből Leiningen 1812 októberétől 1813 július végéig összesen 333 fl. 33 kr.-t törlesztett;

azután Theveney őrnagy 235 fl.-os és

báró Born vadászvezredes 450 fl.-os követelése, továbbá

Klein Vilmos kereskedőnél fennálló 400 fl. 39 kr. adósság.

Felbel Kristóf őrnagy 188 fl. és 13 kr.-os, és végül

a 26. gyalogezred 200 fl.-os követelése.

És mivel az ügyvel kapcsolatosan a 26. gyalogezred parancsnokságát is felderítő jelentésre szólították fel, ez azt jelentette, hogy Leiningen ezredes fizetésének egyharmadát még 1808-ban maga bocsájtotta rendelkezésre adósságainak törlesztésére. Az utolsó hadjárati évben (1809) azonban az ezredes semmit sem törlesztett, sőt az ezrednek békeállomásra való bevonulása után még más adósságok is, nevezetesen és összesen 1968 fl., merültek fel, amelyek, bár közben törlesztések is történtek, azóta meg is szaporodtak, úgy, hogy az ezrednek, a kincstárnak, Leiningennel szemben való összes követelése, beleértve a tiroli harácsolási pénzeket is, pengő pénzben 11.982 fl. 59 kr. volt 1813 június hó 1-én. A hitelezők elsőbbségének, illetőleg sorrendjének megállapítása körüli eljárás folyamán kitűnt, hogy László Zsigmond ügyvéd követelését, amelynek előjegyzését annak idején (1808 április 26) Leiningen ezredénél valóban kérte, az ezred nem hajtotta végre, hanem a kérvényt áttette a gráci hadipénztárhoz, mivel időközben Leiningen nyugállományba lépett. A hadipénztár pedig elfelejtette a követelés előjegyzését. A 26. gyalogezrednek 1813 július 19-én kelt jelentése szerint: az 1809-i hadjáratban felfüggesztették az akkori alvezredessel szemben a letiltások végrehajtását, mert zászlóaljával el volt vágva ezredétől és a maga szakállára hadakozott. De amikor 1810-ben visszajött a harctérről és átvette az ezred parancsnokságát „es dürfte dann von einem Abzug eines Gagedrittels keine Erwähnung gemacht werden, so dass bei seiner im Jahre

1811 *geschehenen Pensionierung noch nicht einmal die ärarial Schulden getilgt waren!*“ E jelentéshez az ezred egy olyan kimutatót is csatolt, amely Leiningennek 1808 január 24-i adósságait részletezi, és pedig ekként:

Ruff hadnagy követelésének hátraléka	99 fl. 57 kr.
Angely százados követelése	300 „ — „
Chorn Louis brüsszeli kereskedő követelése	199 „ 15 „
Morell A. és Tsa st.-galleni kereskedő követelése ..	91 „ 40 „
Fessler bregenzi aranyműves követelése egy arany óra ára és munkák fejében	132 „ — „
Hele bregenzi nyergesmester követelése nyergesmunkákért	136 „ — „
Melichor kovácsmester követelése	51 „ 14 „
Häusler feldkirchi postamesternél fennálló adósság	60 „ — „
Blum Salamon lovasberényi zsidó követelése vásárolt lovakért	400 „ — „
Özv. Wittdorfi Heger Zsófia követelése egy lóért és nyeregért	60 „ — „
Sitter bécsi udvari hadibiztos követelése különféle felszerelési tárgyakért	225 „ 48 „
Ehrenfreund Jakob nikolsburgi zsidónál fennálló tartozás	50 „ — „
Midon Pál tisztiszolga követelése	36 „ — „

*

Leiningennek legterjedelmesebb és 1812—1818-ig húzódó adóssági ügye a Grácban lakó *Firnstein Frigyes* volt törzshadbíróval szemben állott fenn. Említett törzshadbíró 1812 december 1-én Leiningent és feleségét feljelentette, hogy Grácból való elutazásuk alkalmával, anélkül, hogy készpénzt adtak volna neki, írásbeli felhatalmazással megbízták, hogy fizesse ki a következő tartozásaikat:

Dr. Buchauer és Dr. Stieger orvosokat (gyógykezelési költségek)	190 fl.
és Pacher ügyvédet	200 „

Becsületszavukat adták, hogy november végéig nemcsak ezt a három összeget, hanem a készpénzben kölcsönadott 140 fl. 30 kr.-t, valamint a költségeket, 156 fl.-t is, megadják. Hogy Firnstein az orvosokat és Pachert valóban kifizette, hogy az ezredesnek és nejének tényleg 140 fl. 30 kr.-t kölcsönadott, nyugtákkal és elismervényekkel igazolta. Csatolta expensariumát is azzal a kérelemmel, hogy az adóst 14 nap alatt fizetésre kötelezzék. Az expensarium a következő tételeket mutatja:

Born főhadnagynak Leiningen elleni ügyében, megakadályozván a bútorok elleni végrehajtást	15 fl.
Stork főhadnagy özvegyének Leiningen elleni perében felmerült költségekre	8 „
Scherian kereskedő ügyében, megakadályozván a foglalást és árverést	15 „

Klein kereskedő ugyanolyan ügyében	10 fl.
Tóger gyógyszerész ugyanolyan ügyében	10 „
Erler gyógyszerész ugyanolyan ügyében	6 „
Kis aranyműves ügyében	6 „
Horn ékszerész ügyében	6 „
Notwald kereskedő ügyében	6 „
Különböző ügyiratok és okmányok szerkesztési díjai fejében	6 „
Bélyegek felhatalmazásokra	10 „
Ingóságok elárverezésének két napra való visszatartásáért	8 „
Utánjárásokért, még pedig egy év alatt mintegy száz esetben, csak	10 „
Említett perekben foganatosított kölesönök felvételéért, bélyegek, költség stb.	40 „

Ezekhez Firnstein szerényen csak azt a megjegyzést fűzte, hogy a más ügyekből folyó költségek követelését még fenntartja magának!

Firnsteinnek 1813 január 1-én és február 25-én kelt beadványaiból az ütközik ki, hogy adósait nagyon jól ismerte. Mert a bíróság által kijelölendő meghatalmazottja számára utasításul adja, hogy ha lehet, törvényes úton létesítsen megegyezést; ennek meghiusulása esetén pedig mind a két adós vagyonára, értékeire és ingatlanaira vezetessen foglalást és kérjen végrehajtást. *Megelégszik* — úgymond — *azzal, ha a bírói ítélet napjától számított hat héten belül fizetnek az adósok.* Ha pedig bírói egyezséget kötni nem sikerül, akkor 14 napi fizetési kötelezettség kimondását kéri.

Hogy e szigorú feltételekkel szemben azonban mosolyt keltőleg mi történt, — azt az alábbiak bizonyítják.

A katonai törvényszék csak 1813 március 20-án szólította fel nyilatkozatra Leiningent és feleségét. Leiningen sokáig váratott magára, mert 1813 július 17-én csak annyit jelentett be, hogy a hitelező követelése jogos, és *„mivel jogtanácsosa ezidőszereint nincsen Pesten, bővebb nyilatkozatát később kívánja előterjeszteni”*. A differenciált és finom árnyalatokkal teli kimerítő nyilatkozat július 20-án kelt. Ebben Leiningen hosszú hallgatásának érdekes okait ekként foglalta össze:

„Családainktól nap-nap után pénzt vártunk; ámde ennek megérkezése előre nem látott és itt fel nem említhető körülmények miatt késett. Engem, Leiningen grófot, 1813 január 16-ról arról értesített a düsseldorfi kormány, hogy családi évjáradékomat megvonták. Csakis idősebb fivérem sok fáradozásának köszönhető az, hogy a járadékra vonatkozó zárlatot feloldották úgy, hogy 1813 június 8. óta azt ismét megkapom. Ezek azok az okok, amelyek hátráltatták fizetési ígéretem betartását. De 24 hónap óta tartó betegségem is lehetetlenné tette az eddigi fizetést, mert naponként 5 fl.-t adtam ki orvosságra és fürdőkre. Alulírottak mind a ketten elismerjük, hogy Firnstein Frigyes nyugalmazott törzshadbírónak nemcsak 686 fl. 30 kr.-ral, hanem ennek kamataival is tartozunk, amely összegből Firnstein Grácból való elutazásunk alkalmával kifizette hitelezőinket. Elismerjük, hogy Fürstenau úrnőtől részünkre 530 fl. kölesönt szerzett, amely összeget e hó végével ki

kell fizetnünk. A két összeg tehát 1216 fl. 30 kr.-ra rüg. Elismerjük Firnsteinnel szemben való fizetési kötelezettségünket és ezt teljesíteni is fogjuk, amint ezt körülményeink megengedik. Hogy ez hamarosan meglesz-e, nem mondhatom, mert hazulról minden pillanatban járadékom hátralékát, 5000 fl.-t várok. Legyen meggyőződve Firnstein arról, hogy fizetni fogunk, amikor ez emberileg lehetséges lesz. Én, Leiningen grófné, született Porcia grófnő, nyilatkoztatom, hogy Firnstein Frigyes jogos követeléséért egész vagyonommal, még házassági óvadéki tőkémmel is kezességet vállalok. Erről tetszése szerinti okmányt is hajlandó vagyok kiállítani. Ezek alapján reméljük, hogy a hitelező hat heti halasztást ad nekünk, amely alatt viszonyainkban változás fog beállani.“

A nyilatkozatban említett „Fürstenau úrnő“-re vonatkozólag az iratokból csak annyi tűnik ki, hogy Leiningen és felesége Grác-ból való elutazásuk előtt „megmentésük érdekében“ és Firnstein jótállása mellett 6% ellenében vették fel az 500 fl.-t. Mivel közben a hitelező, Fürstenau Anna Mária, pénzét a törzshadbíróra be akarta hajtatni, ez engedményezéssel magához váltotta az adóslevelet.

Mivel azonban Leiningenék ígéretüket nem tartották be, a hitelező az adós nyugdíjának és a házastársak házassági óvadéka jövedelmének letiltását kérte.

Egyidőre nincsen nyoma a további eljárásnak és csak 1815 január 15-én bukkan fel Firnstein törzshadbírónak egy újabb panaszos beadványa, amelyben az említetteken kívül még egy 175 fl.-os olyan adósság behajtását is kéri, amely akként keletkezett, hogy Leiningen *Felbermayer Kristóf* gráci lakosnak, akinél Leiningen lakást bérelt, nem fizette ki hátralékos lakbérét. Mivel pedig annak idején Firnstein ezért az adósságért is kezességet vállalt, Leiningen pedig nem fizetett, a hitelező a jótállást vállalt törzshadbírón hajtotta be követelését és a vonatkozó adóslevelet reá engedményezte.

A budai törvényszék 1813. évi Leiningenre vonatkozó iratának tanúsága szerint a gráci belső-ausztriai katonai törvényszék már 1813 április 1-én végrehajtást kért Leiningen ingatlanaira és nyugdíjára *Felbermayer Kristóf* gráci lakos javára. Az ingatlanok lefoglalása iránt a budai várparanesnokság intézkedett, míg a nyugdíj egyharmadának letiltását a budai hadipénztárnak hagyták meg „salvo jure priorum creditorum“ megjegyzéssel. Leiningen ekkor még elismerte lakásbérhátralékát, de mivel — úgy mond — azt meg akarja fizetni, ingatlanai annál kevésbé foglalhatók le, mivel igazát védve a hitelezővel szemben, eddigelé még schasem sikerült perének újrafelvételét kieszközölni. Ha majd betegségéből felépül — írja továbbá — személyesen meg fog jelenni a törvényszék előtt.

Firnstein panaszára Leiningen tehát 1815 április 1-én tagadásba vette *Felbermayer* követelését és óvást emelt nyugdíjának további letiltása iránt. A tiltakozást azonban a törvényszék visszadta Leiningennek, mivel ezt a perrendtartás idevágó határozványának mellőzésével írta meg; és egyben utasította, hogy újabb nyilatkozatának megszerkesztésénél és az „esetleg következő

periratoknál is“ egy, a törvényekben járatos férfi tanácsát hallgassa meg, feleségét, a grófnót is irassa alá, mint alperest, és minden kifogását két példányban terjessze be.

Az 1815 augusztus 25-én kelt ítéletekkel a törvényszék Leiningenét 14 nap alatt adósságaik és az ezek után esedékes 6% kifizetésére kötelezte. Az ezzel, de főként a kitűzött határidőre nem teljesített fizetéssel járó veszedelmeket Leiningen azzal hári-totta el egyidőre, hogy egyezséget ajánlott. E fogás sikerült, mert a törvényszék irattárában őrzött és 1818. évi január 15-i keletű beadványban Firnstein, hivatkozással a törvényszék ítéleteire, Leiningen és felesége ellen végrehajtást kért, miután az alpereseknek a végrehajtás elkerülése végett tett ajánlatai aggályosak és így el nem fogadhatók, és mert az adósok eleddig egy krajcárt sem fizettek! Egyben végrehajtást kért a törzshadbíró Leiningen és felesége házassági óvadékát alkotó 5% és összesen 6.308 fl. értékű értékpapírokra is, amelyeket az adósok a hozzá intézett egyezségben felajánlottak. „Ha pedig ezek a papírosok nem lennének meg az alpereseknél — írja tovább, és úgy látszik igen jól sejtette —, akkor kéri a házassági óvadéki kamatok letiltását mindaddig, míg követelése teljesen ki lesz fizetve.“

Közben azonban Leiningenék Aradra költöztek át, és így összes peres ügyeik már a cs. k. bánáti katonai törvényszék hatáskörébe jutottak. És mivel Leiningenné 1817 december 5-én Aradon meghalt, és mivel hagyatékában a kérdéses értékpapírosok megtalálhatók nem voltak, — meddő maradt a budai katonai törvényszéknek az aradi várparancsnoksághoz intézett ama átíratja, hogy Leiningenné házassági óvadékát alkotó értékpapírosokat foglalják le és terjesszék be Firnstein törzshadbírónál fennálló adósság törlesztése végett.

*

Az 1814. évi törvényszéki iratok között Leiningenre vonatkozólag a következő ügyek találhatók:

Brunó Iván, Leiningen volt szakácsa, 1814 január 16-án bemutatja Leiningennek a katonai Mária Terézia-rend lovagi keresztje után 1814. évre esedékes kamataira vonatkozó engedményét, amellyel Leiningen szakácsával szemben fennálló 400 fl. tartozását óhajtja kifizetni.

Melbinger Ignác gráci kereskedő 70 fl. 3 kr. adósság behajtását kéri, amely adósság a vásárolt, de ki nem fizetett 6¼ font cukor és 6 font kávé árából keletkezett. Az április 22-re kitűzött tárgyaláson Leiningen, ki sem mentvén magát, nem jelent meg; míg az április 30-ra elhalasztott tárgyalásra beteg jelentett, de adósságát elismervén, írásban ígéretet tett, hogy ezt 1814 június 1-ig ki fogja fizetni.

*

1815-ben Leiningen a katonai Mária Terézia-rend után 1814 október 1-től 1815 október 1-ig járó 400 fl.-nyi jövedelmét *Weinert Simon* pesti zsidónak engedi át ugyanannyi készpénztartozása törlesztésére.

Rath József tabáni gyógyszerész 1815 január 28-án feljelentette

Leiningent azért, mivel neki gyógyszerekért 24 fl. 39 kr.-ral adósa maradt. Leiningen elismerte tartozását, de megjegyezte a törvényszékhez intézett nyilatkozatában azt, hogy volt szolgája, Vilke András útján kapta kézhez az orvosságokat még 1814 szeptember 18-án. Mivel a gyógyszerész eddigelé nem jelentkezett, jogosan azt hitte, hogy nincsen tartozása vele szemben és hogy a szolga az orvosságokat annak idején kifizette. *Ámde volt szolgájával sokszor megesett, hogy pénzt kapva valaminek kifizetésére, nem fizetett. Így volt ez ebben az esetben is.* Igéri, hogy tartozását 1815 április 8-ig kifizeti!

A katonai törvényszéknek 1815 június 10-én a katonai parancsnoksághoz intézett átirata azt tanúsítja, hogy Leiningen *Schifnerin Annának*, a pesti „Arany ökör“ kocsmárosnéjának 252 fl.-tal tartozott, amit azonban Leiningen hamarosan kifizetett.

A törvényszék 35. számú ügyirata szerint *Schmidt Lőrinc* bécsi szabó 75 fl. 58 kr.-t követel Leiningentől, aki megígéri, hogy e tartozását ágense útján ki fogja fizetni.

A 92. számú ügyirat szerint *özv. Mackollain Marianna* szakácsnő 255 fl. behajtását kéri a törvényszéktől, amivel neki Leiningen tartozik. Erre vonatkozólag Leiningen ezeket jelentette:

„Mackollain Mariannának egy krajcárral sem tartozom, sőt ő tartozik nekem fizetni egy negyedévi bért, mivel szolgálatát, mint a tolvaj, éjjel, ködben hagyta el. Igaz, hogy a nálam elhalt urának, inasomnak, bére fejében 160 fl.-tal tartozom, de nem 255 fl.-tal, mert hátralékos bérére, felesége tudta nélkül, állandóan pénzt vett fel tőlem. Soha egy krajcárt sem hagyott felesége kezén, ennek borzalmasan feslett iszákossága miatt. Inasruha címén semmi követelése nincsen. Arról nem tehetek, hogy inasom felesége ura halála után minden ruhát eladott. Mackollain Marianna tehát hazudik! Ez azonban nem annyira az ő hibája, mint inkább az éhes Kluge furiré, akinek nálam előbb kérdezősködni kellett volna és így nem bánthattak volna meg ezzel az ügyel. Kapzsi emberek, akik az Istent sem átalják megbántani. De zokon esik egy olyan embernek, aki 28 éve szolgál, hogy Kluge furir kapzsisága folytán bántásnak van kitéve. Egyébként 160 fl. tartozásomat ki fogom fizetni, — amint pénzem lesz!“

Talán nem érdektelen, ha ideiktatom Mackollain Urbánnak és feleségének a törvényszéki iratokhoz csatolt és 1813 október 1-én kötött cselédi szerződésének pontozatait: a férfi havibére 12 fl.; ugyanannyi a feleségéé is; a férfiúnak közönséges inasruha jár kalappal és eszímával; ha bármelyikük megbetegszik, a gróf köteles őket orvossal, orvossággal és étellel ellátni a saját otthonában; a gróf kötelezi magát, hogy 1814 április 1-e előtt nem bocsájtja el őket szolgálatából és ha ekkor kéri elbocsájtásukat, a gróf nem akadályozza meg ebben őket.

A törvényszék 1815 április 8-án kelt fogalmazványa szerint Leiningen fizetési ígérését nem tartotta be; sőt a csatolt feljelentés szerint a „védtelen nővel szemben törzstiszthez és gavallérhoz nem méltó viselkedést tanúsított“. Utasítja tehát a törvényszék,

hogyan tartozását fizesse meg, mert különben nyugdíjára jegyzik azt elő.

*

Az 1817. évi 1248. és 1531. számú ügyiratok Leiningennek *Kovács József* pesti polgári szabóval szemben fennálló 838 fl. adósságára vonatkoznak. Mivel ezidőben Leiningen már Aradon lakott, a törvényszék az aradi várparancsnokságot utasította, hogy szólítsa fel Leiningent, hogy vajjon elismeri-e tartozását és hogy miként óhajtja azt kifizetni?

Leiningennek 1817 június 16-án kelt írásbeli, és némely részében kétkedő mosolyt gerjesztő nyilatkozata a következőképpen szól:

1. A felperesnek nem tartozom 838 fl.-nal, hanem annak követelése váltópénzben csak 76 fl.

2. A Pesten 1816 június 1-én kelt nyugtát, melynek eredetije a felperes kezében van, valódinak és helyesnek ismerem el.

3. A Pesten 1816 április 18-án keletkezett 48 fl. adósságot, amelyre vonatkozó eredeti adóslevelet csatolom, nemcsak hogy elismerem, hanem ennek megfizetését kötelességemnek tartom.

4. A Pesten 1816 június 1-én keletkezett 800 fl. követelés tárgyában esküként becsületenre kijelentem, hogy nem tartozom vele a felperesnek és hogy a 800 fl.-ról szóló kötelezvényt igazságtalanul használja fel ellenem, még pedig a következők alapján.

5. 1816 június 1-én Kovács szabómester azzal jött hozzám, hogy a két adóslevélben feltüntetett összeget fizessem ki, amelyek közül az egyik Pesten kelt 1816 április 10-én és 38 fl.-ra vonatkozik, — a másik pedig 1816 április 18-án kelt és 48 fl.-ról szól. Minthogy pénzem nem volt, azt ajánlottam neki, hogy a 86 fl.-ra vonatkozó adóslevelek helyett egy újabb és 172 fl.-ra kiállított adóslevelet adok neki, csak hogy hosszabb halasztást kapjak tőle. A szabómester ebbe beleegyezett, amire én 172 fl.-os kötelezvényt adtam át neki azzal a kikötéssel, hogy a másik két (38 és 48 fl.-os) kötelezvényt adja vissza, vagy szakítsa el.

Ugyanazon 1816. évi június 1-én, amikor délután a szabómester boltja előtt elhaladtam, arra vett rá, hogy betérjek lakásába és azután így szólott hozzám:

„Ezredes Úr! Ma reggel azt láttam, hogy a feleségének ruházata igen gyenge és kopottas. Én felruháznám. Ezt pedig úgy csinálhatjuk meg, hogy ön egy 800 fl.-os olyan kötelezvényt ad nekem, amely 1816 november 16-án fizetendő és én ennek ellenében nemcsak hogy a 172 fl.-os kötelezvényt adom vissza, hanem 1816 július 1-éig a következő ruhákat szállítom felesége számára:

egy fekete selyemkabátot	172 fl.
egy pamutszővetruhát	58 „
egy fekete selyemruhát	78 „
egy esipékkel díszített muszlinruhát	258 fl.-ért.“

6. A szabómester ajánlata nemcsak hogy kedves volt előttem, hanem örömet is okozott, és csalást nem sejtve, elfogadtam és a szobájában megírtam a 800 fl.-ra vonatkozó kötelezvényt; ő pedig visszaadta két adóslevelemet, még pedig az április 18-án és a június

1-én keltezett. Az 1816 április 10-én kelt 38 fl.-ra vonatkozót azonban nem leltem, de megígérte, hogy ha megtalálja, azonnal megsemmisíti.

7. De ki volt az, aki 1816 július 1-ére nem készítette el a ruhákat, sőt még nem is mutatkozott nálam, — nem más, mint Kovács szabómester! És még a 800 fl.-os adósleveletem sem tudtam visszakapni ettől a csalótól!

8. 1816 október 3-án reggel 8 órakor, amikor Pestről Aradra távoztam, a szabónál voltam, hogy 800 fl.-os adósleveletem a 172 fl.-ossal kicseréljem, minthogy kötelezettségének nem tett eleget. Ámde ő, feleségével együtt, külső vásárra távozott. Így tehát nem kaptam meg a 172 fl.-os adóslevelem ellenében a 800 fl.-os kötelezvényemet.

9. 1816 október 16-án Aradról megírtam neki, hogy az 1816 június 1-én kötelezett 172 fl.-ot megfizetem neki és semmisnek nyilvánítottam a 800 fl.-os kötelezvényét. Választ azonban nem kaptam.

10. Nem tudom palástolni csodálkozásomat és ámulok a csaló ama szemtelenségén, hogy egy polgárt, egy nemesembert, ily notórius csalással kapcsolatos panasszal mer háborgatni és rászedi az igen tisztelt törvényszéket.

11. Akaratom ellenére esküre leszek kénytelen szorítani őt 838 fl. követelését illetőleg, sőt azt is kívánom, hogy könyveire is megesküdjön és belőlük egy kivonatot készítsen azokról a cikkekről, amiket nekem szállított.

12. A 800 fl.-os kötelezvényét semmisnek jelentem ki és csakis az 1816 április 10-én és 18-án kelt adósleveleimet ismerem el.

A törvényszék 1817 június 28-án tartott ülésében hozott határozata alapján arról értesítette Kovács szabómestert, hogy Leiningen csak az 1816 április 10-én és 18-án kelt kötelezvényekbe foglalt tartozásait ismerte el, míg a 800 fl.-ra vonatkozót semmisnek jelentette ki; tehát a igazát vitatja, itt, a törvényszéknél, törvényes úton keresse azt.

Erre az ügyre nézve több iratot nem találtam.

*

Törvényszéki bővebb eljárás és befejezés nélkül röviden nyomai vannak még

Halzl János a „Fehér Hajó“-hoz címzett koresma tulajdonosa 329 fl.-os, és

Lingenhelei Antal bregenzi kereskedőnek 574 fl.-os követeléseinek; továbbá

a Székely-huszárezrednek Sepsiszentgyörgyről intézett ama átírata is megvan, amelyben kérdést intéznek *Rätz* hadbírónak Leiningennel szemben fennálló 100 fl.-os tartozása tárgyában.

De viszont Leiningen bepanaszolja *Oberhauser* pesti polgárt azért, „mivel megtagadta azoknak a zálogba vetett értéktárgyaknak visszaadását, amelyeknek értéke meghaladta az *Oberhauser*nél lévő 400 fl.-os készpénztartozást“.

*

1819 április 6-án intézi el a budapesti katonai törvényszék *Vest Lőrinc*nek, a gráci *Johanneum* orvostanárának Leiningennel szemben gyógykezelések címén fennálló 160 fl.-os követelését olyként, hogy a Leiningen nyugdíjára előjegyzett adósságok kimutatását küldi meg Vestnek azzal a megjegyzéssel, hogy mivel Leiningen időközben Aradon meghalt, követelésével forduljon a hagyatékot tárgyaló bánáti cs. k. katonai törvényszékhez.

Egyrészt *Vest Lőrinc* orvostanár követelésére, másrészt Leiningen feleségének hagyatékára vonatkozó ügyiratok arról is tanuskodnak, hogy 1818-ban *Ferdinánd főherceg* lovassági és vezénylő tábornok „ismervén Leiningen és családja szorult anyagi helyzetét, legkegyelmesebben elhatározta, hogy segítséget nyujt neki“. Hogy azonban ez a segítség Leiningennek 1819 február 20-án Aradon bekövetkezett halála előtt megjött-e, — nem tűnik ki a törvényszéki iratokból.

Pilch Jenő.